

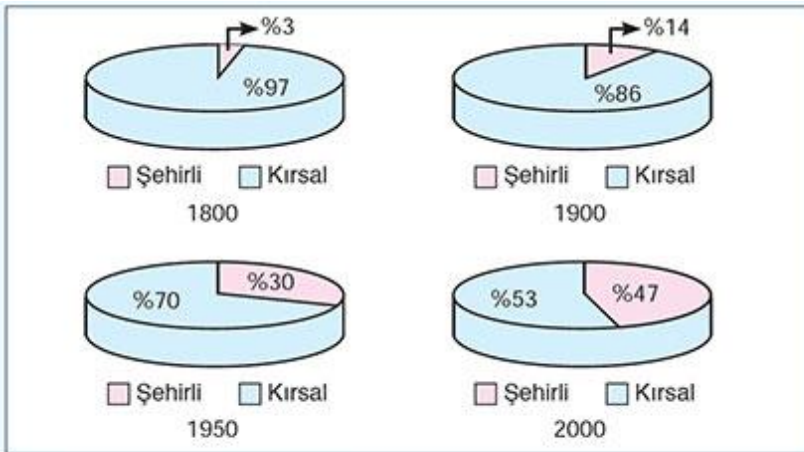
Tarihsel Süreçte Şehirlerin Değişimi

Tarih boyunca dünya nüfusunun çoğunluğu kırsal alanlarda yaşamıştır. Beş bin yıldan beri var olan ve Sanayi İnkılabından itibaren hem büyüklük hem sayıca hızlı bir büyüme içine giren yerleşmeler şehirleri oluşturmuştur.

İnsanın yerleşik yaşama geçmesiyle birlikte ortaya çıkan ilk tarım toplulukları birkaç yüz kişiden oluşan köylerde yaşıyordu. Verimli tarım alanlarının bulunduğu Mezopotamya, İndus, Nil ve Sarırmak Vadisi'nde bugünkü büyük şehirlerin temelleri olan ve her birinde binlerce kişinin yaşadığı ilk şehirler kuruldu. İlk şehirlerin burada kurulması elbette bir tesadüf değildi. Tek ekonomik etkinliğin tarım ve hayvancılık olduğu ilk şehir yerleşmelerinin tümü, iklimin ılıman, su kaynaklarının bol ve tarım topraklarının verimli olduğu yerlerde kurulmuşlardı. Tarımsal üretimin artması, zamanla şehirler arasında gerçekleşen ticaret faaliyetlerini doğurdu. Şehirlerin giderek büyümesi, savunma ve yönetim gereksinimlerini ortaya çıkardı. Böylece şehirler, yönetici sınıfa ve askerî güce sahip yerleşimler hâline geldi. Orta Çağ'da savunma amacıyla surlarla çevrilerek kale içlerine alınan şehirler, Sanayi Devrimi ile birlikte bambaşka bir boyuta ulaştı. Kırsal kesimlerden aldığı göçlerle nüfusları hızla artan şehirlerin fonksiyonel özellikleri de gelişip çeşitlendi.

İngiltere'de ortaya çıkan Sanayi İnkılabı (1848) modern şehirleşme sürecini hızlandıran önemli bir dönüm noktası olmuştur. İlk şehirlerin nüfusu günümüz şehirlerine oranla çok azdı. Örneğin, Mezopotamya'da Sümerlere ait şehir nüfusu genel olarak 7-20 bin arasında değişmekteydi. Eski Yunan'da ise dünyanın en büyük şehirlerinden biri olan Atina'nın nüfusu 40 bin civarındaydı. Günümüze doğru şehirlerin nüfusu hızlı bir artış göstermektedir. Örneğin, Londra'nın nüfusu 1800 yılında bir milyon iken 1850 yılında iki milyona, 1890 yılında beş milyona, 1965 yılında ise 11,5 milyona yükselmiştir. Dünyada nüfusu 1820 yılında 100.000'i aşan şehirlerin sayısı 22 iken 1890'da bu sayı 120'ye yükselmiştir.

Dünya genelinde 1800-2000 yılları arasında şehirli ve kırsal nüfusun yüzdelerik dağılımı

Yıllar	Nüfusu 1 Milyonu Aşan Şehir Sayısı
1800	6
1900	12
1950	83
2000	396

Dünya genelinde 1800-2000 yılları arasında nüfusu 1 milyonu aşan şehir sayısı

1800 yılında dünya nüfusunun yalnızca %3'ü şehirlerde yaşamaktaydı ve Dünya genelinde nüfusu 1 milyonu aşan sadece 6 şehir bulunmaktaydı. Tarihler 1900 yılını gösterdiğinde dünyanın şehirli nüfus oranı %14'ü, nüfusu 1 milyonu aşan şehir sayısı ise 12'yi buldu. 1900 yılının en büyük şehri 4,5 milyon nüfusa sahip Londra'ydı. Onu 2,7 milyonla New York ve 2,4 milyonla Paris izliyordu. Nüfusu 1 milyonun üzerinde olan 12 şehrin tamamı Avrupa ve Kuzey Amerika kıtalarında bulunmaktaydı. Sanayileşmenin yaygınlaşması, 1900'lü yıllardan itibaren şehir sayısını ve nüfusunu daha fazla etkilemeye başladı. Nitekim 1950 yılına gelindiğinde Dünya'nın şehirli nüfus oranı %30'a, nüfusu 1 milyonu aşan şehir sayısı ise 83'e ulaştı. Ancak ekonomik

gelişmelere bağlı olarak dünyanın en büyük şehri unvanı el değiştirmiş ve 12,3 milyonluk nüfusuyla New York ilk sıraya yerleşmişti. 8,7 milyonluk nüfusuyla ikinci sıraya gerileyen Londra'yı ilk kez bir Asya kenti takip etti ve Tokyo 6,9 milyonluk nüfusuyla üçüncü sırada yer aldı. 2000 yılına gelindiğinde dünyadaki şehirli nüfus oranı %47, nüfusu 1 milyonu aşan şehir sayısı ise 396 oldu. 2015 yılı itibarıyla de dünyada nüfusu 10 milyondan fazla olan şehir sayısı 29'a yükseldi. Dünyanın en kalabalık şehri ise 38 milyonluk nüfusuyla Tokyo oldu.

#	Şehir	2015	%	2014	1980	Ülke
1	Tokyo	38.001.018	0,44	37.832.892	28.548.512	Japonya
2	Delhi	25.703.168	3,01	24.953.311	5.558.481	Hindistan
3	Şanghay	23.740.778	3,26	22.991.068	5.966.171	Çin
4	São Paulo	21.066.245	1,13	20.830.857	12.089.454	Brezilya
5	Bombay (Mumbai)	21.042.538	1,45	20.740.815	8.657.886	Hindistan
6	Meksiko City	20.998.543	0,74	20.843.450	13.027.620	Meksika
7	Pekin	20.383.994	4,42	19.520.330	5.366.115	Çin
8	Osaka	20.237.645	0,57	20.122.692	17.027.547	Japonya
9	Kahire	18.771.769	1,91	18.419.138	7.348.778	Mısır
10	New York	18.593.220	0,01	18.590.729	15.601.401	ABD
11	Dakka	17.598.228	3,63	16.982.363	3.265.663	Bangladeş
12	Karaçi	16.617.644	3,05	16.125.936	5.047.815	Pakistan
13	Buenos Aires	15.180.176	1,04	15.023.811	9.422.362	Arjantin
14	Kalküta	14.864.919	0,67	14.766.099	9.030.285	Hindistan
15	İstanbul	14.163.989	1,51	13.953.703	4.397.037	Türkiye
16	Chongqing	13.331.579	3,22	12.915.712	2.961.400	Çin
17	Lagos	13.122.829	4,04	12.613.579	2.572.218	Nijerya
18	Manila	12.946.263	1,43	12.763.753	5.954.719	Filipinler
19	Rio de Janeiro	12.902.306	0,60	12.825.373	8.783.870	Brezilya
20	Guangzhou	12.458.130	5,20	11.842.794	1.870.003	Çin

BİR ŞEHİRİN DEĞİŞİM ÖYKÜSÜ: PARİS

Günümüz dünyasında küresel etki alanı en geniş olan şehirlerden biri de Paris'tir. Yapılan araştırmalar, milattan önce 4000 ile 3800 yılları arasında Sen Nehri kıyısında yerleşik bir köyün izine rastlanıldığını göstermektedir.

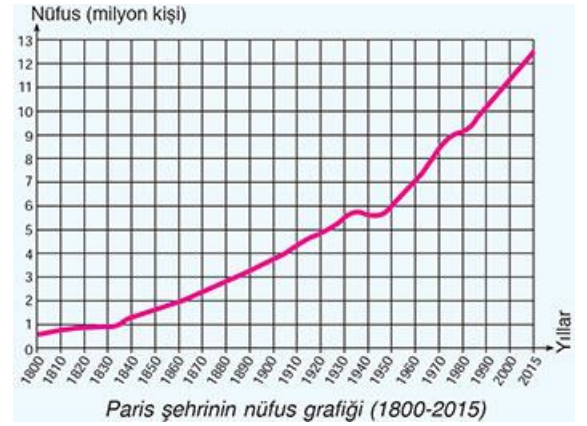
Bu köyün, Paris'in ilk çekirdeği olduğu varsayılır. Antik Çağ'da bu yerleşimin gelişimine dair çok fazla iz rastlanmamıştır. Ancak Sezar'ın birlikleri Kuzey Fransa'yı dolaşırken bölgenin hâkimi olarak "Parisiler"i göstermektedir. Birçok tarihçiye göre de Paris şehri, milattan önce 250-200 yıllarında bu topluluk tarafından kurulmuştur. Paris'in gelişimindeki ilk ve önemli aşama beşinci yüzyılda gerçekleşmiştir. Romalılara karşı elde edilen zafer sonrasında Frank Kralı I.Clovis, 508 yılında buraya yerleşerek Paris'i başkent yapar. Bu tarihten itibaren de Paris şehri büyüyüp gelişmeye başlar. 12. yüzyılda inşa edilen ünlü Notre Dame (Notir Dam) Katedrali çevresinde gelişen kentin çevresi Orta Çağ'da surlarla çevrildi. 1257 yılında kurulan Sorbonne (Sorbon) Üniversitesi ile bir bilim merkezi hâline de gelen Paris şehri, krallıktaki

önemini ve etkisini daha da artırdı. 1661 yılında yapımına başlanan Versay Sarayı, Paris şehrinin gelişimini etkiledi. Bu dönemde şehrin önemli merkezleri saray etrafına toplanmıştı. Paris'in etki alanı genişledikçe nüfusu da artmaya başladı. 1800'lü yılların başında 700 bin civarında olan şehir nüfusu, 1850 yılında 1,5 milyona yaklaştı. Tüm diğer Avrupa şehirleri gibi Paris'te de asıl fonksiyonel ve demografik gelişim Sanayi Devrimi sonrasında gerçekleşti. Kurulan büyük fabrikalar ve artan iş olanakları sayesinde sürekli göç alan Paris'in nüfusu 1870'te 2,5 milyonu, 1890'da 3,2 milyonu buldu.

Versay Sarayı ve Paris şehrinin temsili çizimi (1682)

Paris büyüyüp geliştikçe önceleri bölgesel ve kıtasal olan etkisi, tüm dünyaya yayıldı. Sen Nehri'nin iki yakası boyunca yayılan kentin nüfusu, 2. Dünya Savaşı dönemini bir tarafa koyacak olursak sürekli arttı. 2015 yılında nüfusu 12,4 milyona ulaşan Paris, aynı zamanda dünyanın da en büyük şehirleri arasında bulunmaktadır. 1887-1889 yılları arasında inşa edilen ve yalnızca Paris'in değil, Fransa'nın da simgesi hâline gelen Eyfel Kulesi'nin yılda 6 milyon turisti ağırlaması Paris'in küresel etkisine bir örnek olarak gösterilebilir.

Paris şehrinin nüfus grafiği (1800-2015)

Günümüzde Paris şehrinde bir görünüm

Günümüzde Paris tarihî eserleri, sanatsal ve kültürel yaşamı, ekonomik ve politik etkisi, dünya çapında etkili finans merkezleri ve tüm dünyayı birbirine bağlayan büyük hava alanları sayesinde küresel bir cazibe merkezidir. Modanın da başkenti olarak anılan Paris, her yıl yapılan fuarlar, defileler ve etkinliklerle adını tüm dünyaya duyurmaktadır. Tarihî eserlerin geceleri özel ışıklandırılması sayesinde adeta bir masal şehrine dönüşen Paris'e "**Ville Lumiere**" yani ışık şehri denilmesi hiç de şaşırtıcı değildir.

**COĞRAFYA
HOCASI**